

Цитування:

Дяченко А. В. Акварель другої половини ХХ – першої чверті ХХІ ст.: еволюція техніки та трансформація художньої мови. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. 2026. № 1. С. 172–177.

Diachenko A. (2026). Watercolour of the Second Half of the 20th – First Quarter of the 21st Century: Evolution of Technique and Transformation of Artistic Language. *National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald: Science journal*, 1, 172–177 [in Ukrainian].

Дяченко Алла Володимирівна,
кандидатка педагогічних наук, доцентка,
деканка Факультету
декоративно-прикладного мистецтва
Київської державної академії
декоративно-прикладного мистецтва
і дизайну імені Михайла Бойчука
<https://orcid.org/0000-0003-4496-5931>
pani.alla0107@gmail.com

**АКВАРЕЛЬ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ – ПЕРШОЇ ЧВЕРТІ ХХІ СТ.:
ЕВОЛЮЦІЯ ТЕХНІКИ ТА ТРАНСФОРМАЦІЯ ХУДОЖНЬОЇ МОВИ**

Метою статті є дослідження еволюції техніки акварельного живопису та визначення основних напрямів трансформації його художньої мови у другій половині ХХ – першій чверті ХХІ ст. **Методологія дослідження** ґрунтується на комплексному застосуванні історико-мистецтвознавчого, порівняльного та системного методів, що дозволяють проаналізувати еволюцію акварельної техніки, її художні особливості та трансформації у контексті розвитку сучасного образотворчого мистецтва. **Наукова новизна** дослідження полягає у аналізі еволюції акварельної техніки другої половини ХХ – першої чверті ХХІ століття та визначенні основних напрямів трансформації художньої мови акварелі у контексті сучасних культурно-мистецьких процесів. **Висновки.** акварельний живопис є динамічним і багатограним видом образотворчого мистецтва, розвиток якого відбувається у взаємодії традиційних технік та сучасних художніх практик. Історична еволюція акварелі демонструє її поступовий перехід від допоміжної техніки до самостійного виду станкового живопису, що характеризується широким спектром технічних прийомів, фактурних ефектів і матеріалів. Особливо значних змін акварель зазнала у другій половині ХХ – на початку ХХІ ст. Розширення технічних можливостей, використання нових матеріалів і поєднання різних художніх прийомів сприяли формуванню нової художньої мови. Сучасна акварель поєднує традиційні принципи прозорості та легкості з експериментальними підходами до кольору, фактури та композиції. Також акварель активно інтегрується з іншими художніми техніками та цифровими технологіями, що розширює її виразні можливості. Це дозволяє художникам створювати різноманітні за стилем і характером твори, які відображають актуальні тенденції розвитку мистецтва. Акварель постає як відкрита до експериментів художня система, що поєднує традицію, інновацію та індивідуальний стиль митця.

Ключові слова: акварельний живопис, техніка, художні матеріали, синтез технік, цифрові технології, художня мова.

Diachenko Alla, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Dean of the Faculty of Decorative Applied Arts, Mykhailo Boychuk State Academy of Decorative and Applied Arts and Design of Kyiv

Watercolour of the Second Half of the 20th – First Quarter of the 21st Century: Evolution of Technique and Transformation of Artistic Language

The purpose of the article is to study the evolution of the technique of watercolour painting and to determine the main directions of transformation of its artistic language in the second half of the 20th – first quarter of the 21st century. **The research methodology** is based on the complex application of historical and art-historical, comparative and systemic methods, which allow analysing the evolution of watercolour technique, its artistic features and transformations in the context of the development of modern fine arts. **The scientific novelty** of the research lies in the complex analysis of the evolution of watercolour technique of the second half of the 20th – first quarter of the 21st century and determining the main directions of transformation of the artistic language of watercolour in the context of modern artistic processes. **Conclusions.** Watercolour painting is a dynamic and multifaceted type of fine art, the development of which occurs in the interaction of traditional techniques and modern artistic practices. The historical evolution of watercolour demonstrates its gradual transition from an auxiliary technique to an independent type of easel painting, characterised by a wide range of technical techniques, textural effects and materials. Watercolour underwent particularly significant changes in the second half of the 20th – early 21st centuries. The expansion of technical capabilities, the use of new materials and the combination of various artistic techniques contributed to the formation of

a new artistic language. Modern watercolour combines traditional principles of transparency and lightness with experimental approaches to colour, texture and composition. Watercolour is also actively integrated with other artistic techniques and digital technologies, which expands its expressive capabilities. This allows artists to create works of various styles and nature that reflect current trends in the development of art. Watercolour appears as an artistic system open to experiments, combining tradition, innovation and the individual style of the artist.

Keywords: watercolour painting, technique, art materials, synthesis of techniques, digital technologies, artistic language.

Актуальність теми дослідження. Аквагель – це особливий різновид живописної техніки, що поєднує прозорість кольору, швидкість виконання та здатність передавати тонкі емоційні стани.

Упродовж свого розвитку аквагель поступово трансформується з допоміжної техніки, яка використовувалася переважно для етюдів або ескізів, у самостійний вид станкового мистецтва. Особливо інтенсивно цей процес відбувається у другій половині ХХ ст., коли художники активно експериментують із технічними можливостями матеріалу, розширюють межі традиційних прийомів та формують нові принципи художнього мислення.

Мистецтвознавчі дослідження підкреслюють, що розвиток аквагелі пов'язаний не лише з технічними новаціями, а й із загальними змінами художньої культури, зокрема мистецтво характеризується різноманітним стилістичним напрямом, індивідуалізацією творчих практик та прагненням до синтезу різних видів мистецтва. У цьому контексті аквагель виявляється надзвичайно гнучкою технікою, що дає змогу художникам реалізувати як традиційні, так і експериментальні підходи.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю комплексного аналізу еволюції аквагельної техніки та трансформації художньої мови цього виду мистецтва в умовах сучасних культурних процесів. Незважаючи на значну кількість мистецтвознавчих праць, питання розвитку аквагелі другої половини ХХ – початку ХХІ ст. потребує подальшого осмислення.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблеми розвитку аквагельного живопису висвітлювалися у працях як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників. Значний внесок у вивчення історії та техніки аквагелі зроблено у працях, присвячених загальним питанням живопису, художніх матеріалів і технологій образотворчого мистецтва. Водночас існує низка нових праць вітчизняних дослідників, присвячених різним аспектам аквагельної техніки.

Так, у статті М. Юр досліджується роль аквагельного живопису як засобу

документування архітектурних пам'яток та історичних об'єктів. Авторка розглядає аквагель як інструмент створення «візуального архіву» культурної спадщини та аналізує її значення для реконструкції втрачених об'єктів [7]. У публікації О. Андріанової та С. Біскулової застосовано сучасні методи аналізу матеріалів живопису (рентгенофлуоресцентний аналіз, спектроскопію, УФ-флуоресценцію) для вивчення техніки аквагелі Тараса Шевченка. Стаття розкриває особливості використаних пігментів, паперу та художніх прийомів [1]. Н. Велігура аналізує феномен традиції в аквагельному живописі крізь призму естетичних принципів музичного мистецтва. Авторка вивчає взаємозв'язок ритму, темпу, гармонії та колористичної організації художнього твору, підкреслюючи паралелі між музичною композицією та структурою аквагельного зображення. Особлива увага приділяється ролі традицій у формуванні художньої мови аквагелі та збереженні національних мистецьких особливостей у сучасній творчості [2]. Д. Вінтаєв та Н. Вінтаєва вивчають аквагель як ефективний інструмент візуального дослідження предметно-просторового середовища, що використовується в архітектурній та дизайнерській практиці. Автори підкреслюють мобільність аквагельної техніки, її здатність швидко фіксувати особливості архітектурних об'єктів, ландшафтів та інтер'єрів. Аквагель розглядається як засіб аналізу просторових характеристик середовища та як метод розвитку художнього мислення у процесі професійної підготовки архітекторів і дизайнерів [3]. С. Шпак здійснено історико-мистецтвознавчий аналіз розвитку аквагельного живопису в Україні. Авторка розглядає основні етапи становлення аквагелі, простежує еволюцію художніх стилів та технічних прийомів від ХІХ ст. до сучасності. Особливу увагу приділено ролі аквагелі у формуванні національної художньої традиції, а також її значенню в контексті сучасних мистецьких процесів і європейської культурної інтеграції [5]. Л. Щербакова аналізує роль допоміжних матеріалів і технічних прийомів аквагельного живопису у процесі навчання

студентів художніх спеціальностей. Авторка аналізує педагогічні можливості використання різних інструментів і матеріалів, що сприяють розвитку творчого мислення, художньої майстерності та індивідуального стилю майбутніх митців. У роботі підкреслюється важливість поєднання академічних принципів навчання з експериментальними техніками акварелі [6].

Зарубіжні дослідники Х. Гонсалес-Гутьєррес та ін. аналізують фізичні процеси формування текстур у акварельному живописі. Автори показують, що розподіл пігменту на папері залежить від випаровування води, концентрації фарби та властивостей поверхні паперу, що визначає характерні ефекти акварелі [8]. С. Когоу, Х. Лян розглядають сучасні методи наукового дослідження акварелей, зокрема спектроскопія, мультиспектральна зйомка та рентгенофлуоресцентний аналіз. Ці технології дозволяють визначати пігменти, папір та техніку виконання без пошкодження творів мистецтва [10]. Дослідження Ц. Хунмей присвячене взаємодії композиції та світлотіньової структури у сучасному акварельному живописі. Авторка доводить, що у сучасній акварелі світлотінь перестає бути лише засобом передачі реальності й перетворюється на самостійну художню мову, що формує наратив і композицію твору [9].

Попри наявність значної кількості досліджень, питання еволюції акварельної техніки у сучасному мистецтві потребує подальшого системного аналізу.

Метою статті є дослідження еволюції техніки акварельного живопису та визначення основних напрямів трансформації його художньої мови у другій половині ХХ – першій чверті ХХІ ст.

Виклад основного матеріалу. Акварельний живопис є одним із найдавніших і водночас найбільш пластичних різновидів образотворчого мистецтва. Його специфіка полягає у використанні водорозчинних фарб, які створюють прозорі кольорові шари, дозволяючи художнику працювати з тонкими нюансами світлотіні, повітряної перспективи та колористичних переходів. Саме ця прозорість і легкість визначають особливу естетику акварелі, яка поєднує риси живопису та графіки. Основою акварельної техніки є використання водорозчинних фарб, які створюють легку прозору плівку і дозволяють працювати з білизною паперу як активним елементом композиції [4].

Акварель як художня техніка має давню історію. Її витoki пов'язані з використанням водорозчинних фарб у стародавніх культурах, однак справжнього розвитку вона набула у європейському мистецтві ХVІІІ–ХІХ ст. У цей період акварель активно використовувалася для створення пейзажів, архітектурних етюдів та ілюстрацій.

Акварель у ХІХ – на початку ХХ століття відіграла важливу роль у фіксації архітектурних пам'яток та історичних ландшафтів, виступаючи своєрідним візуальним документом культурної спадщини. Завдяки мобільності техніки та швидкості виконання вона дозволяла художникам оперативно відтворювати архітектурні об'єкти, що сприяло збереженню їхнього образу для подальших поколінь. Акварельні зображення архітектури та міського середовища є важливим джерелом для дослідження історичного вигляду міст і пам'яток культурної спадщини. У художній практиці ХІХ ст. акварель поєднувала документальність із художньою виразністю, що робило її ефективним засобом візуальної репрезентації історичного середовища [7].

У ХХ ст. відбувається поступове переосмислення ролі акварелі в системі образотворчого мистецтва. Якщо раніше вона сприймалася переважно як допоміжна техніка, то у другій половині ХХ ст. акварель стає самостійним видом станкового живопису. Акварельний живопис характеризується значним розширенням художніх можливостей, художники активно використовують нові матеріали, поєднують акварель із тушшю, пастеллю, акрилом та іншими техніками. Фізичні механізми виникнення багатьох фактурних ефектів у акварелі пояснюють Х. Гонсалес-Гутьєррес та співавтори, які доводять, що розподіл пігменту на поверхні паперу визначається процесами випаровування води, концентрацією фарбового розчину та властивостями паперу, що формує характерні текстурні структури акварельного живопису [8].

Однією з найважливіших характеристик розвитку акварелі є розширення технічного арсеналу художників. Традиційні техніки (живопис по мокрому (wet-on-wet), живопис по сухому, лесірування, градаційні заливки) доповнюються новими прийомами, які дозволяють створювати складні фактурні ефекти. Художники активно використовують: сольові ефекти, розбризкування фарби, губки, змішування акварелі з тушшю, текстуровані матеріали. Такі прийоми значно розширюють

можливості художньої виразності акварелі. Як зазначає Л. Щербакова, застосування різних допоміжних матеріалів і технік сприяє формуванню індивідуального творчого стилю [6].

У другій половині ХХ ст. відбувається активний пошук нових художніх форм. У контексті сучасних художніх процесів акварель набуває нових функцій і активно використовується для дослідження просторового середовища та фіксації візуальних вражень [3]. Це пов'язано з декількома чинниками: розвитком нових художніх матеріалів; змінами у художньому мисленні; впливом модернізму та постмодернізму.

Зокрема, зміни у художньому мисленні зумовили відхід від виключно натуралістичного зображення реальності до більш експериментальних, концептуальних та абстрактних форм візуальної виразності. Вплив модернізму сприяв переосмисленню традиційних принципів композиції, кольору та форми, тоді як постмодернізм стимулював художній плюралізм, поєднання різних стилів і технік, а також активне використання цитування та візуальних алюзій у художній практиці. У сукупності ці процеси сприяли формуванню нової художньої мови акварелі, яка поєднує традиційні естетичні принципи з інноваційними творчими підходами.

Нині художники дедалі частіше звертаються до абстрактних композицій, в яких акварель виступає не лише засобом передачі натури, а й самостійним елементом художнього експерименту. Акварель починає використовуватися не лише для камерних композицій, а й для масштабних декоративних робіт, включаючи оформлення громадських просторів, архітектурних інтер'єрів, сценографічні проекти та великоформатні настінні панно. Такий розвиток техніки дозволяє художникам експериментувати з просторовою експресією, кольоровою гармонією та ритмікою композиції на великих площах, а також поєднувати традиційні прозорі шари фарби з сучасними декоративними та фактурними прийомами, що розширює функціональні та естетичні можливості акварельного живопису.

Зміни у техніці безпосередньо впливають на трансформацію художньої мови акварелі, яка поєднує традиційні принципи прозорості та ліричності з експресивністю та декоративністю. Так, традиційна акварель характеризувалася м'якою тональністю, атмосферністю. Натомість сучасна акварель

часто відзначається контрастністю, активною фактурою. Ц. Хунмей акцентує на зміні ролі світлотіньової структури у сучасному акварельному живописі: вона перестає бути лише засобом імітації реальності й набуває значення самостійної художньої мови, що формує композицію та наратив твору [9].

На початку ХХІ ст. акварель набуває нового значення у контексті сучасної художньої культури. Вона активно використовується у: станковому живописі, книжковій ілюстрації, дизайні, урбаністичних скетчах.

Особливо популярною стає практика швидкого акварельного рисунка, яка дозволяє художнику фіксувати миттєві враження від навколишнього середовища.

Однією з характерних рис сучасної акварелі є синтез різних художніх технік. Художники поєднують акварель із графічними матеріалами, акриловими фарбами, колажем, цифровими технологіями. У сучасних наукових працях акцентується увага на різноманітті технік акварельного живопису – від традиційних методів «по мокрому» та «по сухому» до складних комбінованих прийомів, які включають використання різних фактур і матеріалів. Такі експериментальні підходи розширюють виражальні можливості акварелі, дозволяючи митцям створювати багатошарові композиції, поєднувати живописні та графічні ефекти, а також інтегрувати традиційні художні практики із сучасними візуальними формами. Крім того, застосування цифрових технологій у підготовчому етапі або у процесі подальшої обробки зображень сприяє появі нових форм презентації акварельного мистецтва в онлайн-просторі.

Такий підхід дозволяє створювати нові візуальні ефекти та формує сучасну художню мову, що відображає складність культурних процесів ХХІ ст.

Важливу роль відіграє індивідуальний стиль художника. Кожен митець формує власну систему технічних прийомів. Значення технічного різноманіття акварелі та використання допоміжних матеріалів у процесі художньої діяльності, зокрема, підкреслює Л. Щербакова, яка зазначає, що застосування різних технік і матеріалів сприяє розвитку творчого мислення та художньої майстерності митця [6]. У цьому контексті дослідниця Н. Велігура звертає увагу на естетичні паралелі між аквареллю та музикою, підкреслюючи значення ритму, гармонії та композиційної структури у формуванні художнього образу [2].

Водночас розвиваються сучасні технології наукового аналізу, які відкривають нові можливості для дослідження акварельних творів. Дослідники підкреслюють ефективність застосування спектроскопії, мультиспектральної зйомки та рентгенофлуоресцентного аналізу, що дозволяє визначати пігменти, матеріали паперу та особливості художньої техніки без пошкодження творів мистецтва [10].

Важливу роль у популяризації акварелі відіграють міжнародні виставки, фестивалі, а також цифрові платформи, які значно розширюють можливості презентації мистецтва. Завдяки розвитку інтернет-ресурсів, соціальних мереж і онлайн-галерей художники можуть демонструвати свої роботи глобальній аудиторії, брати участь у віртуальних виставках, професійних спільнотах і мистецьких конкурсах. Цифрові технології сприяють швидкому поширенню інформації про акварельний живопис, формуванню міжнародних творчих мереж та обміну досвідом між митцями, що, у свою чергу, стимулює розвиток сучасної акварельної практики. Усе це відіграє важливу роль у популяризації акварельного мистецтва та розвитку професійної комунікації між художниками.

Висновки. Отже, акварельний живопис є динамічним і багатограним видом образотворчого мистецтва, розвиток якого відбувається у взаємодії традиційних технік та сучасних художніх практик. Історична еволюція акварелі демонструє її поступовий перехід від допоміжної техніки до самостійного виду станкового живопису, що характеризується широким спектром технічних прийомів, фактурних ефектів і матеріалів. Особливо значних змін акварель зазнала у другій половині ХХ – на початку ХХІ ст. Розширення технічних можливостей, використання нових матеріалів і поєднання різних художніх прийомів сприяли формуванню нової художньої мови. Сучасна акварель поєднує традиційні принципи прозорості та легкості з експериментальними підходами до кольору, фактури та композиції. Також акварель активно інтегрується з іншими художніми техніками та цифровими технологіями, що розширює її виражальні можливості. Це дозволяє художникам створювати різноманітні за стилем і характером твори, які відображають актуальні тенденції розвитку мистецтва. Акварель постає як відкрита до експериментів художня система, що поєднує традицію, інновацію та

індивідуальний стиль митця. У цілому еволюція акварельного живопису є складним і багатограним процесом, який відображає зміни художнього мислення та культурних цінностей сучасного суспільства.

Перспективи подальших досліджень. полягають у поглибленому вивченні сучасних трансформацій акварельного живопису в контексті міждисциплінарних художніх практик, аналізі поєднання традиційних технік із цифровими технологіями.

Література

1. Андріанова О., Біскулова С. Технологічні дослідження акварелей Тараса Шевченка періоду навчання в Петербурзькій академії мистецтв. *Український мистецтвознавчий дискурс*. 2024. №2. Р. 8–16. <https://doi.org/10.32782/uad.2024.2>.
2. Велігура Н. Феномен традиції в акварелі крізь естетику музики. *Мистецтвознавчі записки*. 2017. № 32. С. 85–93.
3. Вінтаєв Д. Ю., Вінтаєва Н. С. Акварель як мобільна техніка дослідження предметно-просторового середовища. *Комунальне господарство міст. Серія: Технічні науки та архітектура*. 2018. Вип. 142. С. 213–216.
4. Енциклопедія сучасної України. URL: <https://esu.com.ua> (дата звернення: 12.12.2025)
5. Шпак С. Акварельний живопис України в історичному розвитку. Етнодизайн у контексті українського національного відродження та європейської інтеграції. *Кн. 2: збірник наукових праць*. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2019. С. 369–383.
6. Щербакова Л. А. Значення допоміжних матеріалів та технік акварельного живопису при виконанні студентами творчих завдань на академічних та самостійних заняттях. *Педагогіка вищої та середньої школи*. 2006. № 16 (2). С. 296–304.
7. Юр М. В. Акварель як художній засіб фіксації пам'яток культурної спадщини України середини ХІХ – початку ХХ століття. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2025. № 3. С. 148–152
8. González-Gutiérrez J., Moctezuma O., Angeles V., Rios-Ramirez M., Zetina S., Marin A., Zenit R. Pattern formation by droplet evaporation and imbibition in watercolor paintings. *Colloids and Surfaces A: Physicochemical and Engineering Aspects*. 2017. Vol. 531. P. 1–8. <https://doi.org/10.1016/j.colsurfa.2017.07.020>
9. Hongmei J. Reconstructing the Narrative of Light-Shadow: A Study on the Interactivity between Composition and Light-Shadow Logic in Modern Watercolor Painting. *Frontiers in Art Research*. 2025. Vol. 7 (6). P. 18–24. <https://doi.org/10.25236/FAR.2025.070603>.
10. Kogou S., Lucian A., Bellesia S., Burgio L., Bailey K., Brooks C., Liang H. A holistic multimodal approach to the non-invasive analysis of watercolour

paintings. *Heritage Science*. 2015. Vol. 3. Article 24. DOI: 10.1186/s40494-015-0051-2.

References

1. Andrianova, O., & Biskulova, S. (2024). Technological studies of Taras Shevchenko's watercolours during his studies at the St. Petersburg Academy of Arts. *Ukrainian Art Discourse*, 2, 8–16. <https://doi.org/10.32782/uad.2024.2> [in Ukrainian].
2. Velihura, N. (2017). The phenomenon of tradition in watercolour through the aesthetics of music. *Art History Notes*, 32, 85–93 [in Ukrainian].
3. Vintaiev, D., & Vintaieva, N. (2018). Watercolour as a mobile technique for studying the subject-spatial environment. *Municipal economy of cities. Series: Technical sciences and architecture*, 142, 213–216 [in Ukrainian].
4. Encyclopaedia of modern Ukraine. (n.d.). <https://esu.com.ua> [in Ukrainian].
5. Shpak, S. (2019). Watercolour painting of Ukraine in historical development. *Ethnodelsign in the context of Ukrainian national revival and European integration*, 2, 369–383 [in Ukrainian].
6. Shcherbakova, L. A. (2006). The value of auxiliary materials and watercolour painting techniques when students perform creative tasks in academic and independent classes. *Pedagogy of higher and secondary schools*, 16 (2), 296–304 [in Ukrainian].
7. Yur, M. (2025). Watercolour as an artistic means of fixing monuments of cultural heritage of Ukraine in the mid-19th – early 20th centuries. *Herald of the National Academy of Culture and Arts Management*, 3, 148–152 [in Ukrainian].
8. González-Gutiérrez, J., Moctezuma, O., Angeles, V., Rios-Ramirez, M., Zetina, S., Marin, A., & Zenit, R. (2017). Pattern formation by droplet evaporation and imbibition in watercolor paintings. *Colloids and Surfaces A: Physicochemical and Engineering Aspects*, 531, 1–8. <https://doi.org/10.1016/j.colsurfa.2017.07.020> [in English].
9. Hongmei, J. (2025). Reconstructing the Narrative of Light-Shadow: A Study on the Interactivity between Composition and Light-Shadow Logic in Modern Watercolor Painting. *Frontiers in Art Research*, 7 (6), 18–24. <https://doi.org/10.25236/FAR.2025.070603> [in English].
10. Kogou, S., Lucian, A., Bellesia, S., Burgio, L., Bailey, K., Brooks, C., & Liang, H. (2015). A holistic multimodal approach to the non-invasive analysis of watercolour paintings. *Heritage Science*, 3, 24. DOI: 10.1186/s40494-015-0051-2 [in English].

Стаття надійшла до редакції 02.01.2026
Отримано після доопрацювання 04.02.2026
Прийнято до друку 11.02.2026
Опубліковано 31.03.2026